

РЕЦЕНЗИИ — CRITIQUES

А. А. Кауфманъ. *Теория и методи на статистиката.* (Теория и методи на статистиката). Пето (посмъртно) издание, значително преработено и допълнено. Държавно издателство. Москва — Ленинградъ 1928 год. Стр. XXIII + 648. Цена 6 р. 50 к.

Въ теорията на военното изкуство често се говори за военна „доктрина“ — германска, французка, руска и т. н. Подъ този терминъ се разбира фактичката *еднородност* въ разрешаване на тактически задачи, които теоритически могат да бъдат разрешени по различни начини, или другокаже казано: известень типъ водене на военни действия, присъщъ на тази или онази национална армия. Знанието на своитъ военни доктрини, както и доктринитъ на противника, позволява на военачалника да съгласува по-добре своитъ операции съ операциитъ на съседнитъ части и да предвиди по-точно възможнитъ действия на противника. И въ отдѣлнитъ науки може да се говори за национална „доктрина“ въ този смисълъ на думата. Така, напр., вънъ отъ всѣко съмнение е, че въ областта на приложната статистика и особено въ теоритическата статистика съществуватъ национални „доктрини“. За нѣмскитъ статистици е типично увлѣчението имъ въ техниката на статистическото наблюдение и необичновено тънката разработка на системитъ на онѣзи понятия, съ помощта на които се определя единичата за наблюдение и се произвежда по-нататъшната групировка на събранитъ данни. Английската статистика се характеризира съ широкото приложение на по-тънкитъ математически методи за по-нататъшната научна разработка и използване на резултатитъ отъ статистическата „сводка“. Тѣзи методи се основаватъ въ значителна степенъ на теоремитъ отъ теорията на вѣроятноститъ, която на свой редъ представлява особенъ типъ въ сравнение съ континенталната теория. На американцитъ е присъщъ грандиозния размахъ на тѣхнитъ официални и частни наблюдения въ областта на стопанската статистика и същото увлѣчение въ математическитъ методи на научна разработка; но въ отличие отъ англичанитъ, съ сравнително рѣдки изключения, тѣ пренебрѣгватъ теоритико-вѣроятностнитъ обоснования на своитъ методи, които въ повечето случаи или сж просто заимствувани отъ англичанитъ, или представляватъ тѣхно по-нататъшно развитие. Така, най-своеобразната черта въ методитъ на американцитъ може да се смѣта особената имъ любовъ къмъ логаритмуването и по-частно въ замѣняване първоначалнитъ редове съ редове отъ тѣхнитъ логаритми. Изглежда, че теорията и практиката на логаритмитъ се особено основателно прокарва въ американскитъ школи. Най-после, на руската статистическа „доктрина“, както тя се е създала въ течение на нѣколко вече поколѣния учени статистици, сж своиствени съсрѣдоточено внимание върху въпроситъ за философското и логическо обосноваване на статистическия методъ и редъ своеобразни способности на статистическо наблюдение, разработени на практика главно въ *земствата* („експедиционния способъ“ на статистическо наблюдение, препрезантативниятъ методъ и пр.).

Руската статистическа „доктрина“ преди большевишкия превратъ имаше две основни разновидности: 1) логическо-математическо направление, свързано главно съ името на професоръ А. А. Чупровъ и неговитъ най-близки последователи, и 2) не-математическо, което

броеше въ по-голѣмата си частъ привърженици отъ срѣдитъ на статистицитъ отъ старото поколѣние — по-близко свързано съ практическото статистическо наблюдение — земско и правителствено. Като единъ отъ най-виднитъ представители на последното течение се явява покойниятъ професоръ въ Петроградскитъ Висши женски курсове Александъръ Аркадевичъ Кауфманъ. Ученикъ на известния теоритикъ професоръ Ю. Янсонъ и едновременно съ това ръководител на образцовото статистическо бюро на града С.-Петербургъ, Кауфманъ самъ е преминалъ голѣмъ предварителенъ стажъ, като статистикъ-практикъ, въ частностъ, като изследвател на преселническитъ стопанства въ Сибиръ и се е смѣталъ за единъ отъ най-добритъ познавачи на руската земска статистика. Силниятъ и живъ умъ на Кауфмана постоянно го е влѣкалъ напредъ къмъ възприемане и преработка на новитъ учения въ областта на статистическата теория и не му е позволявалъ да се установи на веднѣжъ застиналитъ форми на статистическата мисълъ. Обаче, въпрѣки своя усѣтъ къмъ новитъ течения и влияния, като опитенъ практикъ, той запази своя здравъ консерватизъмъ и бѣше твърде предпазливъ при тѣхнитъ оценки. Само следъ като се убедѣше въ тѣхната теоритическа и практическа ценностъ, той си позволяваше да ги препорѣча на своитъ слушатели или читатели. Но тогава пъкъ той отиваше до край. Така, наприимѣръ, следъ като излѣзоха знаменититъ „Очерки по теория на статистиката“ отъ А. А. Чупровъ, Кауфманъ, оценявайки цѣлото имъ значение, не се колебае ни най-малко да извеме отъ продажба цѣлото първо издание на своя учебникъ, макаръ че то се продаваше отлично и макаръ че съ това си нанасяше голѣма материална загуба, за да пусне ново издание, значително преработено подъ влиянието на идеитъ на Чупрова. Ето, именно, тази гѣвкавостъ и честностъ на ума на Кауфмана, а сжщо и неговия практицизмъ, свързанъ съ голѣмъ личенъ опитъ и огромна ерудиция въ областта на организацията и техниката на статистическитъ операции, направиха ръководството на Кауфмана единъ отъ най-много цененитъ и популярни учебници по статистика въ Русия. То бѣ преведено и на нѣмски езикъ. Разбира се, като теоритикъ на статистическия методъ, Кауфманъ не създаде нищо ново, а се основаваше предимно на ученията на Лексиса, Борткевича и Чупрова, но, въпрѣки това, по неговитъ трудове ние можемъ да се запознаемъ, както съ съвременното състояние на нашата наука, така и съ методологичнитъ проблеми, които я интересуватъ.

Кауфманъ умрѣ въ 1919 г., т. е. презъ втората година на большевишкото владичество, още въ разцвѣта на своитъ умствени сили, и днесъ трудно може да се отгадае, въ какво направление биха се развивали по-нататъкъ неговитъ научни възгледи и частно неговото отношение къмъ прилагането на математиката въ статистиката, което той още въ 3-то издание на своята книга характеризира като „твърде съдържано“. Известно е, на всѣки случай, че въ последнитъ години на своя животъ, той започна усилено да се занимава съ математика, за да може да бжде въ състояние по-добре да разбира сжщността на новитъ математически методи (прекрасенъ примѣръ, който, за съжаление, следватъ много малко отъ „принципалнитъ“ противници на математическата статистика), и даже си взема